

Андрущенко І.Г., старший викладач кафедри економіко-правових дисциплін Національної академії внутрішніх справ, к.ю.н., доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗЛИТТЯ І ПОГЛИНАННЯ БАНКІВ

Досвід реорганізації українських банків, який отриманий за останні півтора роки, засвідчив, що до цього процесу опинилися фактично не готовими, як банківські установи, так і держава в особі регуляторних органів. Про труднощі, що чекали учасників банківських злиттів і поглинань (далі - ЗіП), спочатку, схоже, мало хто навіть здогадувався. Лише потім з'ясувалося, що проблемних питань на цьому шляху достатньо, а результат, у кращому разі, невизначений.

Інтеграція в середовищі найбільших банків світу наприкінці третього тисячоліття була особливо популярною. Саме в даний період безперервно зростала кількість ЗіП серед крупних банків США. В Європі хвиля ЗіП досягла свого піку в 1995 році.

У останні два десятиліття спостерігалася безпрецедентна за своїми розмірами хвиля ЗіП, що охопила більшість країн світу. За 1996-2001 рр. в провідних промислово-розвинених країнах було зареєстроване 34 147 таких операцій проти 19 996 у 1990-1995 рр., а їх загальна сума зросла з \$ 1,4 млрд. до \$ 8,1 млрд. Особливо інтенсивна консолідація відбувалася на фінансовому ринку.

Проте і в країнах Заходу далеко не відразу усвідомили, що ЗіП відносяться до досить складних управлінських проблем, успіх яких залежить не лише від рівня професіоналізму менеджерів чи структури капіталу банківських установ, а в першу чергу від рівня досконалості законодавчої бази, що унормовує процедуру реорганізації банків.

Статистика успішності ЗіП банків у країнах Європи насторожує. Так, за наявними даними, до 60 % ЗіП не окупує вкладених в них коштів. Через 3-5 років після об'єднання компанії-учасники втрачають від 16 до 40 % своїх акціонерів. Дослідження 300 найбільших ЗіП, що мало місце у 1990-х рр., довело, що після 3-5 років після злиття 57 % компаній, що об'єдналися, відстають у своєму розвитку від інших суб'єктів даного ринку та знову виокремлюються. При цьому виявилася вельми важлива обставина: керівники компаній-учасників невдалого ЗіП в переважній більшості випадків (85 %) вказали як першорядні причини своїх невдач - розбіжності у системах управління, а також складності об'єднання різнорідних корпоративних культур.

Крім цього, проблемою є й те, що вважати успіхом. Досвід показує, що результатом ЗіП зазвичай є підвищення рейтингу, економія витрат та навіть зростання прибутків. Але суть проблеми полягає в тому, що: а) щоб короткострокові переваги не отримувалися за

рахунок втрати довгострокових перспектив; б) в яку ціну обходиться те, що сприймається як успіх.

Поступово прийшло розуміння того, що ЗіП - процес тривалий, болісний та суперечливий для його учасників, вигоди від нього не завжди і не повністю компенсують неминучі втрати. Міжнародні рейтингово-консультаційні агенції, проаналізувавши понад 400 банківського ЗіП, дійшла висновку, що 80 % з них завершилися невдачею; головна причина - переоцінка позитивного і недооцінка негативного ефекту від процедури консолідації капіталу.

Закордонна практика загалом вже відпрацювала формальні процедури ЗіП, включаючи і банківські. У більшості країн світу з'явилися єдині правила, що є обов'язковими для всіх учасників подібних операцій. Провідні західні фахівці рекомендують дотримуватися технології управління ЗіП, суть якої в тому, щоб шляхом проведення спеціальних заходів стратегічного характеру підвищити шанси на те, щоб об'єднання стало як можна менш проблемним.

Світовий досвід не тримає ілюзій стосовно того, ніби процеси ефективних банківських ЗіП можуть бути автоматично відрегульовані самим ринком. Вони потребують свідомого та виваженого регулювання з боку держави, перш за все центральних банків. І дуже важливо, щоб останні не стимулювали їх штучно, на основі стихійних ринкових тенденцій і тим самим не надавали їм додаткової суперечливості, не "ставили" їм не властиві даним процесам функції.

Вітчизняний досвід банківського регулювання в цьому сенсі, як вбачається, не можна визнати вдалим. Принаймні починаючи з 2014 року і до нині в основі відповідної діяльності Національного банку України лежали постулати сумнівної цінності: *по-перше*, реорганізація банківських установ в Україні, на відміну від розвинених країн світу, трактується не як творчий засіб вирішення проблем банків, а як спосіб ліквідації самих проблемних банків; *подруге*, за допомогою цього способу держава, в особі регуляторних органів, намагається стабілізувати фінансовий ринок, що практично означає, з одного боку, фактичну адміністративну заборону на появу нових банківських структур та загальне обмеження їх кількості, а з іншого - стимулювання тенденцій до централізації банківського капіталу, тобто "підігрівання" процесів укрупнення крупних банків за рахунок дрібних і середніх банків. Фактично має місце спроба обмеження різноманіття банків та конкуренції на ринку банківських послуг заради стабілізації фінансового ринку. При цьому здійснюється нехтування вимогами безпеки банківської системи. Це, у свою чергу, може стати поштовхом до занепаду вітчизняної банківської системи, і, як наслідок, до значних фінансових втрат та соціально-економічних потрясінь.